სამშობლო

პარასკევი 14 აგვისტო 1915 წ.

წელიწადი I.

ფასი: წლიურათ 8 მ., ნახევარი წლით 5 მ., თვიურათ 4 აბ. ცალკე ნუმერი ერთი შაური. დამატებით 7 კ. წლიური ხელის მომწერლებს გაზეთის ფასი შეუძლიათ ნაწილნაწილათ გადაიხადონ. ხელის მოწერის დროს 3 მ., და დარჩენი კიდევ ნაწილნაწილათ. განცხადების ფასი: ჩვეულებრივი სტრიქონი პირველ გვერდზე პეტიტით ღირს 15 კაპ., უკანასკნელზე 10 კ. სხვა ადგილებიდან კავკასიის გარეშე [illegible] განცხადებათა ფასი: სტრიქონი პეტიტი ტექსტის წინ 20 კაპ., უკან 15 კ. სამგლოვიარო გან[illegible] ბეჭდვა თითოჯერ ნაშუადღევის 2 საათ. ღირს 3 მ. 2 საათს შემდეგ 4 მან.

№ 154 ყოველდღიური საპოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი № 154

ტელეფონი № 76.

„სამშობლო დედის ძუძუი, არ გაიცვლების სხვაზედა,
ორივ ტკბილია ძმობილო, მირჩევნ[illegible] ორსავ თვალზედა,
როგორც უფალი, სამშობლოც ერთია ქვეყანაზედა“

ტელეფონი № 76.

ამიერიდან ქ. ქუთაისში გამოდის ახალი საპოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი

„ს ა მ შ ო ბ ლ ო“

— ყოველკვირეული სურათებიანი დამატებით —

გ ა ზ ე თ ი ღ ი რ ს: ერთი წლით 8 მანეთი, ნახევარ წლით 5 მან. ერთი თვით—ოთხი აბაზი. ცალკე ნუმერი ერთი შაური, დამატებიანი 7 კ. მისამართი: ქუთაისი, რედაქცია „სამშობლო“.
ვსთხოვთ ომში დაჭრილთა და მოკლულთა ნათესავ-მეგობრებს მოგვაწოდონ მათი სურათები. რედაქტორი ი. თ. ცინცაძე.

ქუთაისის გუბერნიის **თავად-აზნაურთა წინამძღოლი თ. დ. ო. ნიჟარაძე** მწუხარებით აცნობებს პატივცემულ საზოგადოებას, რომ პარასკევს, **14** მარიობისთვეს, დღის **12** საათზე, ქუთაისის საკათედრო ტაძარში, გადახდილ იქნება პანაშვიდი ახლად გარდაცვალებულის ლეჩხუმის მაზრის თავად-აზნაურთა წინამძღოლის, თ. იასონ დავითის ძის **გელოვანის** სულის მოსახსენებლათ. 1—1

ოთხშაბათს, 12 აგვისტოს, საღამოს 5 საათზე, გარდაიცვალა ლეჩხუმის მაზრის თავად აზნაურთა წინამძღოლი

თავადი იასონ დავითის ძე გელოვანი,

რასაც უღრმესი მწუხარებით აუწყებენ განსვენებულის ნაცნობ-მეგობრებს: მეუღლე კნეინა ივლითი მერაბის ასული და შვილები: ბაბო ნიჟარაძისა და თ დი მოთა გელოვანი მეუღლეებით. პანაშვიდი ყოველ დღე საღამოს ექვს საათზე. მიცვალებულის გამოსვენება საკუთარი სახლიდან (კათოლ. ქუჩა) საკათედრო ტაძარში შაბათს, 15 აგვისტოს, დილის $8^1/_2$ საათზე. წირვის და პანაშვიდის შემდეგ მიცვალებული წასვენებული იქნება ლეჩხუმს, სოფ. ახალ-ჭალას, სადაც დაკრძალვა მოხდება 19 აგვისტოს, დღით ოთხშაბათს. 3—1

ლეჩხუმის მაზრის თავად-აზნაურობა ღრმა მწუხარებით აუწყებს საზოგადოებას თავისი წინამძღოლის

თავადი იასონ დავითის ძის გელოვანის

გარდაცვალებას. პანაშვიდები ყოველდღე საღამოს 6 საათ. განსვენებულის ბინაზე. მიცვალებული 15 აგვისტოს, დილის $8^1/_2$ საათზე გამოსვენებულ იქნება საკათედრო ტაძარში, საიდანაც წირვა და პანაშვიდის შემდეგ წაასვენებენ ლეჩხუმს. დაკრძალვა მოხდება 19 აგვისტოს სოფ. ახალჭალაში. 3—1

გულ დათუთქული ასლან მერაბის ძე კვიტაშვილი და ასულნი მისი გუგული და ზინა აუწყებენ ნათესავთა და ნაცნობთ გარდაცვალებას, პირველი სიმამრის და უკანასკნელნი ძვირფასი ბაბუის—ლეჩხუმის მაზრის წინამძღოლის

თ-დის იასონ დავითის ძის გელოვანისას.

პანაშვიდი ყოველ დღე, საღამოს 6 საათზე საკუთარი სახლი, კათოლიკეთა ქუჩა. 3—1

მწუხარებით მოცული კნეინა პაშა ახვლედიანისა ქმარ-შვილით და სიძეებით აუწყებს ნათესავ-ნაცნობ-მეგობრებს გარდაცვალებას საყვარელი ბიძის, ლეჩხუმის მაზრის თავად-აზნაურთა წინამძღოლის,

თ-დის იასონ დავითის ძე გელოვანისას.

პანაშვიდები ყოველ დღე საღამოს 6 საათზე. (საკუთარი სახლი. კათოლიკების ქუჩა). 3—1

ქუთაისში მყოფნი ლეჩხუმის მაზრის მკვიდრნი მწუხარებით აუწყებენ ნათესავთა და ნაცნობთ გარდაცვალებას ლეჩხუმის მაზრის წინამძღოლის

თ-დ იასონ დავითის ძის გელოვანისას.

პანაშვიდები ყოველდღე, საღამოს 6 საათზე, განსვენებულის ბინაზე, (კათოლიკების ქუჩა). 3—1

დამხმარე საზოგადოება „შოვის“ სანატორიისა მწუხარებით აუწყებს საზოგადოებას გარდაცვალებას თავის საპატიო წევრის

თ-დის იასონ დავითის ძის გელოვანისას.

პანაშვიდი ყოველდღე, საღამოს $6^1/_2$ საათზე, მიცვალებულის საკუთარ ბინაზე. 3—1

შაბათს, 15 მარიამობისთვეს, სოფ. წევაში დანიშნულია წლის წირვა და პანაშვიდი

დეკანოზ ლუკა მაღრაძისა,

რასაც აუწყებენ ნათესავთა და ნაცნობთ განსვენებულის შვილები, რძლები და შვილიშვილები. 1—1—882.

კვირას, 16 აგვისტოს, ლენკის მაზრის ს. გეჯეთის მთავარ-ანგელოზის ეკლესიაში გადახდილ იქნება წლის წირვა და პანაშვიდი ბრძოლის ველზე გმირულად მოკლულის კაპიტან

ალექსანდრე კონსტანტინეს ძის ჯავახიას

სულის მოსახსენებლად, რასაც აუწყებენ ნათესავთ და ნაცნობთ გულდამწუხრებულნი ძმები: ბახვა, სანიკო და გიორგი კონსტანტინეს ძენი ჯავახიები; ასული დესპინე გეგენავასი; რძლები: კატო, პატკუ და ქსენია ჯავახიებისა; და სიძე კირილე თეიმურაზის ძე გეგენავა. 2—1—872

ელექტრო **„რადიუმი“** თეატრი

ხუთშაბათს 13, 15 და 16 აგვისტოს ნაჩვენები იქნება: **პატე ჟურნალი.**

ნაპოლეონ II სიკვდილი

დრამა ორ **ავსტრიის ტყვეობაში** ნაწილათ

ქაღარა წვერებში, ეშმაკი ფერდებში

მხიარული კომედია. **ფრიკო და ბობინეტის** მონაწილეობით

ანონსი: ახლო მომავალში ნაჩვენები იქნება მხოლოდ მოზრდილთათვის: ამფიტეატროვის რომანიდან 6 ნაწ. **მარიამ ლუსიევისა** პროლოგითა და ეპილოგით

ახლო მომავალში იქნება ნაჩვენები **შაეიერის თავგადასავალი**

ავერის შპეიერის ბრძოლა სონკა ოქროს ხელიანთან. დრამა ოთხ ნაწ.

კვირას, 16 აგვისტოს, დილის 10 საათზე, ქუთაისის საურთიერთო ნდობის საზოგადოების დარბაზში (მიხაილოვის ქუჩა. გველესიანის სახლი) დანიშნულია

წლიური კრება

ქ. ქუთაისისა და ქუთაისის გუბერნ. საკომერც. ცოდნათა გამავრც. ვაჭართა საზოგადოებისა.

განსახილავია შემდეგი კითხვები:

1. განხილვა და დამტკიცება 1914 წლის ანგარიშისა.
2. დამტკიცება 1915 წ. ხარჯთ აღრიცხვისა.
3. საზოგადოების ახალი წევრების მიღება და მათი დამტკიცება.
4. არჩევა თავმჯდომარისა, მისი ამხანაგისა და სამზრუნველო საბჭოს წევრებისა, **რადგანაც მომავალი სასწავლო წლიდან უნდა გაიხსნას 8 კლ. კომერც. სასწავლებელი.**

ქალთა ოთხკლასიანი პროგიმნაზია უფლებებ მოპოებული

მ. ზ. კვინიხიძის

(თფილისის ქუჩა, სახლი ფრ. წერეთლისა).

აცხადებს, რომ მისაღები **გამოცდები ყველა კლასში დაიწყება 18 აგვისტოდან,** სწავლა კი 1 სექტ. **პროგიმნაზიას აქვს აგრეთვე სააანბანო განყოფილება,** სადაც მიიღებიან **სრულიად მოუმზადებელი ბავშვები.**

ომი

(პეტ. დეპ. სააგენტოსაგან)

კავკასიის ასპარეზი.

პეტროგრადი. 12 აგვ. ოფიციალური კავკასიის ჯარის შტაბისაგან. ზღვისპირის რაიონით სროლაა. პასინის ხეობაში ჩვენმა ჯარმა დაიკავა კუაზის მთა. წამოვიყვანეთ ტყვეები, ვიხელთეთ პატრონები, ყუმბარები და სხვა სამხედრო სურსათი. ვანის რაიონში ჩვენ მოწინავე რაზმებს შეტაკება უხდებათ ქურთებთან. დანარჩენ ადგილებში ცვლილება არ მომხდარა.

აღმოსავლეთის ასპარეზი.

პეტროგრადი 12 აგვ. ოფიციალური მთავარ სარდლის შტაბისაგან. რიგის რაიონში ცვლილება არ მომხდარა. იაკობშტატის მიმართულებით და დვინსკის დასავლეთით ბრძოლა წინანდელ ფრონტზე გრძელდება. ვილნოს მიმართულებით მტერი კერძო იერიშებს აწარმოებდა ევიეს ჩრდილო-დასავლეთის ფრონტზე. ეს იერიშები მოვიგერეთ. შუა ნემანზე მდინარის მარცხენა ნაპირზე მომქმედი ჩვენი ჯარი თანდათან ჯგუფდება ამ მდინარესთან. ბობრსა და ბრესტის რაიონის შუა მტერი მი[illegible] წევა ჩვენ ფრონტს [illegible] დასავლეთით, ბელსკის შოსესა და გაიმ[illegible] სადგურს შუა და ვისოკოლიტ[illegible]სკსა და პრუჟანს შუა. ბრესტის დასავლეთით 11-სა და 12 აგვისტოს მოვიგერეთ მტრის იერიშები. ბუგის მარჯვენა ნაპირზე მტერი წინ წაწევას ცდილობდა პუშჩიდან მალორიტოსკენ. ვლადიმერ-ვოლინის სამხრეთის რაიონში შეტაკება უხდებათ მოწინავე რაზმებს. გალიციაში ზოგიერ ადგილებში თოფისა და არტილერიის სროლაა.

დასავლეთის ასპარეზი

პარიზი. 11 აგვ. დღის ოფიციალური ცნობა. ღამით არტილერიის უმნიშვნელო სროლა იყო არასის სექტორში, სომასა და უაზს შუა და არგონში. ვოგეზში ცხარე ბრძოლა იყო ფეხტის აღმოსავლეთით, მტერმა ვერ შესძლო დაკარგული ტერიტორიის უკან დაბრუნება. ბერენკოფში ჩვენ შევინარჩუნეთ 9 აგვისტოს დაკავებული მტრის პოზიციები. გერმანელებმა იერიში მოიტანეს ზონდერნახის სიმაღლეებთან, მაგრამ მოვიგერეთ,

პარიზი. 11 აგვ. საღამოს ოფიციალური ცნობა. ბელგიაში, ბუასენის რაიონში, არასის ჩრდილო სექტორში, სომასა და უაზს შუა ორივე მხრით არტილერიის გაცხარებული მოქმედება იყო. მტერმა რამდენჯერმე ესროლა მონდიეს, ჩვენმა ბატარეებმა უპასუხეს და მტერი ჩააჩუმეს. შამპანში, პერტ—ბოსეჟურის ფრონტზე და არგონში განუწყვეტელი არტილერიის სროლაა. დანარჩენ ადგილებში ცვლილება არ მომხდარა. ჩვენმა მფრინავებმა 80 ყუმბარა ჩამოყარეს ტერნიეს სადგურზე და ნუაიონში. ტერნიეში ცეცხლი გაჩნდა. მფრინავები უვნებლად დაბრუნდნენ უკან.

იტალიის ასპარეზი.

რომი. 11 აგვ. მთავარ ბინის ოფიციალური ცნობა. გუშინ მტერი შეეცა-

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ომის დღიური.

კავკასიის ასპარეზზე მოქმედება შედარებით ისევ გაცხოველდა. ზღვის პირის რაიონში ჩვეულებრივი სროლაა. პასინის ხეობაში რუსის ჯარმა ბრძოლის შემდეგ დაიკავა კუაზის მთა, საიდანაც წამოიყვანეს ტყვეები და იხელთეს მრავალი სამხედრო სურსათი. ვანის რაიონშიდაც ხელახლა დაიწყო მოქმედება, მაგრამ აქ ჯერ-ჯერობით შეტაკება უხდებათ მოწინავე რაზმებს. დანარჩენ ადგილებში ცვლილება არ მომხდარა.

აღმოსავლეთის ასპარეზზე დაიწყო ომის ახალი ხანა. თუმცა რიგის რაიონში ერთნაირი სიწყნარე ჩამოჭარდა, მაგრამ რადგანაც ამ რაიონს თავისი დიდი მნიშვნელობა არ დაუკარგავს, ეს სიწყნარე შეიძლება ახალი ქარიშხალის მომასწავებელი იყოს. ამ რაიონს დიდი მნიშვნელობა აქვს გერმანელებისთვის და უნდა ვიფიქროთ, რომ გერმანელები ასე ადვილათ არ გაუშვებენ ხელიდან. იაკობშტადტისა და დვინსკის დასავლეთით მკაცრი ბრძოლა სწარმოებს წინანდელ ფრონტზე. ამ რაიონს მჭიდრო კავშირი აქვს რიგის რაიონთან.

ვილნოს მიმართულებით გერმანელები წინ იწევენ და ვილნოს ემუქრებიან. დაბა ევიეს დასავლეთით რუსებს მოუგერებიათ გერმანელთა იერიშები.

შუა ნემანის რაიონში ბრძოლამ მწვავე ხასიათი მიიღო. აქ რუსების ჯარს ისევ უკან დაუხევია მდინარის მარცხენა ნაპირიდან და მდინარესთან შეჯგუფებულან.

დეპეშაში ნათქვამი არ არის, გადმოვიდა თუარა რუსის ჯარი მდინარის მარჯვენა ნაპირზე. ბობრსა და ბრესტის შუა რაიონში გერმანელები წინ მოიწევენ და უკვე ბრძოლა სწარმოებს ბელოვეჟის ტყის დასავლეთით.

საშუალო საუკუნოებში ცნობილი და შემდეგ მივიწყებული ბელოვეჟის ტყე, ისევ ყოფს თავს ისტორიის ფურცლებზე. სჩანს გერმანიის ჯარს ბელსკიდან აღმოსავლეთისკენ წინ წაუწევია და ამ ტყეს მიახლოვებია. დეპეშაში ნახსენებია ამას გარდა პრუჟანი. ეს ქალაქი ბელოვეჟიდან სამხრეთ-აღმოსავლეთით მდებარეობს.

საინტერესოა აგრეთვე სამხრეთის რაიონი. ვლადიმერ-ვოლინის სამხრეთით მოწინავე რაზმთა ბრძოლა დაწყებულა. ამნაირათ ვლადიმერ-ვოლინის რაიონს ისევ დიდი მნიშვნელობა ეძლევა და აქ დიდი ბრძოლები მოსალოდნელი.

და იერიშის მოტანას რამდენიმე ადგილას, ჩვენმა არტილერიამ მტერი მოიგერია. მოვიგერეთ აგრეთვე მტრის იერიშები კარდევოლეში და რიენცის ხეობის შესავალში და ბოდენრახში, სადაც მტერი სარგებლობდა ტყვიის მტყორცნელებითა და სახელდახელო ყუმბარებით. ტოლმინოს სექტორში და კორსოში ცვლილება არ მომხდარა. 9 აგვისტოს მტრის ჰაეროპლანმა რამდენიმე ყუმბარა ჩამოაგდო სკოში, სადაც მოკლულია ერთი ქალი.

სერბიის ახპარეზი.

ნიში. 11 აგვ. პრესბიურო იუწყება: ჩვენი არტილერიის ცეცხლით შევაჩერეთ მტრის ფორტიფიკაციის მუშაობა ორშანის ადასა და გოსეის შუა დუნაის მარცხენა ნაპირზე. შევაჩერეთ აგრეთვე მტრის მუშაობა მდ. რავაზე, პერუნაბართან. ხელი შევუშალეთ მავთულიან ღობის კეთებას კუნძულ ცუგანგლიასთან.

გემების ჩაძირვა.

სტოკჰოლმი. 11 აგვ. გერმანის საზღვაო შტაბი იუწყება, რომ გერმანიის წყალქვეშა ნავმა ფინლანდიის ყურის შესავალში 4 აგვისტოს ჩაძირა რუსეთის დამხმარე კრეისერი.

ზეებრიუგესთან მტრის ორმა ნაღმოსანმა ჩასძირა 10 აგვისტოს გერმანიის ერთი ნ ღმოსანი. კამანდის ნაწილი გადაარჩინეს.

სევასტოპოლი. 11 აგვ. ჩვენმა ნაღმოსნებმა ჩასძირეს ოსმალეთის ქვანახშირით დატვირთული დიდი იალქნიანი გემი.

ჰული. 11 აგვ. ჩაიძირა შხუნა „კომანდერბოილი“ კომანდის ცხრა კაცი გადარჩა. დაიღუპა სამი კაცი.

კოპენჰაგენი. 11 აგვ. კვირას მალმესთან ჩამოეშვა გერმანიის ჰიდროპლანი. მფრინავები დააკავეს. დილით ისინი ქალაქში გაგზავნეს. ღამით ისინი შეეცადენ ჰიდროპლანის განადგურებას, მაგრამ განზრახვა მალე გაუგეს.

სტოკჰოლმი. 11 აგვ. კოლმარიდან იუწყებიან, რომ გერმანიის 3000 ტონ. წყალწყვის გემი რკინით დატვირთული და მალმეში მიმავალი ჩაიძირა კუნძულ ელანდთანაც.

მუშებისა და ქვანახშირის მეპატრონეთა მორიგება.

ლონდონი. 10 აგვ. რენსიმენი, როგორც მედიატორე მუშათა და მეპატრონეთა შორის იუწყება, რომ მუშებსა და სამხრეთ უელსის მეპატრონეთა შორის შეთანხმება მოხდა.

დარდანელი.

ათინა. 11 აგვ. გალიპოლში კრიტიასა და აიბურნუსთან ცხარე ბრძოლა სწარმოებს. ორივე მხარეს დიდი ზარალი მოსდის. აზიის სანაპიროსაგან ბატარეები ესვრია მოკავშირეთა ტრანსპორტებს. რუსის ორმა მფრინავმა ყუმბარები ჩამოყარა თხოფანაში და აზიის ნაპირზე. მოკლული და დაჭრილია 80 ოსმალო, 8 ბერძენი და სამი სომეხი.

წყალქვეშა ნავმა ჩასძირა ოსმალეთის ოთხი შალანდი, რომელნიც ლამსაკიდან მოდიოდეს.

50 პოლკისაგან შემდგარი სტამბოლის გარნიზონი ემზადება გალიპოლში გასამგზავრებლათ.

სოლუნი. 10 აგვ. აქ მოვიდა საბერძნეთის ვოლონტერთა კორპუსის უფროსი. გალიპოლის ნახევარ კუნძულზე ბრძოლამ მოკავშირეთათვის სასურველი ხასიათი მიიღო.

სოლუნი. 11 აგვ. მიტილენიდან იუწყებიან, რომ ჩრდილოეთისკენ გაიარა მოკავშირეთა რვა დიდი გემისგან შემდგარმა ესკადრამ.

გერმანელთა მოქმედება ამერიკაში.

ვაშინგტონი. 9 აგვ. რადგანაც გერმანელთა არალეგალურმა მოქმედებამ ამერიკის შეერთებულ შტატებში ისეთი ხასიათი მიიღო, და ცხადათ გამოირკვა რომ ამ მოქმედებაში მონაწილეობას იღებენ არა მარტო აგენტები, არამედ თვით გერმანიის ელჩი ბერნსდორფიც და ასეთი მოქმედება არა მარტო ნეიტრალიტეტის დარღვევაა, არამედ ამერიკის ძირითად კანონებსაც ეწინააღმდეგება, ამისთვის მთავრობამ გადასწყვიტა საქმის გამოძიება გადასცეს სასამართლოს. ბრალდების უმთავრესი მუხლებია: პრესის და ადმინისტრატიულ მოხელეთა მოსყიდვა, საბუთების მოპარვა, უმავთულო ტელეგრაფის სადგურების მალულათ მოწყობა, ყალბი ცნობების გავრცელება, მოსყიდვა კონგრესის წევრებისა და სხ.

ავღანისტანის და ბელუჯისტანის დაკავება.

პეტროგრადი. რადგან მტერი სცდილობს აგიტაციით მიიმხროს და რუსეთისა და ინგლისის საწინააღმდეგოთ ააჯანყოს ავღანისტანის და ბელუჯისტანის მცხოვრებნი, ამისათვის ჩვენი ჯარი სამხრეთისკენ დაიძრა, რომ იქ ინდოეთის ჯარს შეუერთდეს.

ჟურნალ-გაზეთებიდან.

სომხების მდგომარეობა ოსმალეთში

ბულგარეთში მყოფმა სომხებმა მიმართეს ბულგარეთის ერის მოწოდებით, რომელშიც აწერილია მათი უნუგეშო და აუტანელი მდგომარეობა. ყოველდღე აურებელი გამოქცეული ქალი, თუ კაცი მიეშურება რუსეთის საზღვრისკენ. ყველას უნდა თავი დააღწიოს აწიოკებას, გაუპატიურებასა და სიკვდილს. ოსმალები ცდილობენ სრულიად ამოსწყვიტონ სომხები. ამის გამო, მცხოვრებლები იძულებული არიან მიატოვონ თავისი კერა და ეძიონ თავშესაფარი ადგილი თავის მტრებს შორის. არც კონსტანტინოპოლში მცხოვრები სომხები არიან კარგ მდგომარეობაში. ოსმალეთის მთავრობამ შეადგინა სია 1000 ოჯახის, რომელნიც აქ ცხოვრობენ. მათ ემუქრებიან მცირე აზიის შიდა გუბერნიებში გადასახლებით. ამიტომ ისინი იძულებული არიან თავი შეაფარონ ბულგარეთს. მოწოდების ავტორნი მიმართვენ შუამდგომლობით ბულგარეთის, მთავრობასა და ხალხს და სთხოვენ, დაიფარონ იგინი ოსმალეთის ძალმომრეობისაგან. რადგანაც ბულგარეთის გამოსვლის ოსმალეთს ძლიერ ეშინია, პირველის პროტესტი გავლენას იქონიებს უკანასკნელზე და ბოლოს მოუღებს სომხების დევნა-აწიოკებასაო.

პარიზი. კონსტანტინოპოლმა აცნობა ბერლინს, რომ ოსმალეთს ერთი თვის შემდეგ აღარ შეეძლება წინააღმდეგობის გაწევა, რადგანაც სამხედრო მასალა სრულებით გამოელევაო. ბერლინის მთავრობამ აცნობა: „განაგრძეთ წინააღმდეგობა, ჩვენც მალე გავჩნდებითო“.

კოპენჰაგენი. „ტაიმს“ დეპეშითატყობინებენ ნიშიდან: უკანასკნელ დღეებში ბალკანეთის სახელმწიფოთა დამოკიდებულება გაუმჯობესდაო. სერბია წინანდელ ჯიუტობას აღარ იჩენს. უმაღლესი წრეები იუწყებიან, რომ მათ შორის მალე სრული შეთანხმება მოხდებაო. ინგლისის გაზეთები ათინიდან იუწყებიან, რომ ვენიზელოსის სახელი პოპულიარული გახდა. პალატის პირველ კრებაზე მის გარშემო თავი მოიყარა აურაცხელმა ბრბომ, რომელმაც იგი ხელში აყვანით მიაცილა პალატამდი. ბერლინის გაზეთები ბალკანეთის საქმეს გართულებულათ სცნობენ, თუმცა ამავე დროს აღიარებენ, რომ ბულგარეთის სიმპატია ოთხთა შეთანხმებისკენ არისო.

სახელმწ. სათათბირო.

თავრიდის სასახლეში დიდი მოძრაობაა. დეპუტატები ჯგუფ-ჯგუფათ სდგანან გეოგრაფიული დიდი ქარტის წინ და გაცხარებული მსჯელობენ კოვნოს და რიგის ყურის საქმეების გამო და საერთოდ ომის მიმდინარეობაზე. სახელმწიფოს დაცვის მიზეზით, სხვა ყველა საკითხი გადადებულია და მეორე ხარისხოვან რიგში მოექცა, დეპუტატები თავს ანებებენ თავის ახლო საქმეებს და მიეშურებიან სამხედრო საზღვაო კომისიისკენ, სადაც სამხედრო მინისტრის ამხანაგი გენერალი ბელიაევი განმარტებას იძლევა ამაღელვებელ კითხვებზე. საერთო მდგომარეობის მიხედვით, თანდათან ძლიერდება ის რწმენა, რომ სათათბიროს დათხოვნა ასეთ დროს ყოვლად შეუძლებელია და იგი უნდა იყოს ხანგრძლივი და განუწყვეტელი. გადმოგვცემენ, რომ მინისტრთა საბჭო, მიუხედავათ საბჭოს უხუცესთა დადგენილებისა, სახ. სათათბიროს ხანგრძლივობის შესახებ იმ აზრის მომხრეა, რომ სათათბიროს მუშაობა შესწყდეს აგვისტოს შუა რიცხვებში, თუმცა ვერ გაუბედია დათხოვის ინიციატივა თავის თავზე მიიღოს და საუმჯობესოთ მიაჩნია შეთანხმდეს ამ საკითხის შესახებ მემარჯვენე ოქტომბრისტების უმრავლესობასთან, რომ თვით სათათბირომ შესწყვიტოს მუშაობა რამ-

კრიტიკა და ბიბლიოგრაფია.

КИПШИДЗЕ. Грамматика мингрельскаго (иверскаго) языка съ хрестоматіею и славаремъ (матеріалы по афетическому языкознанію. VII) Петроградъ. 1914. X h+0150+424. Цѣна 3 рубля.

აკად. ნ. მარრის მიერ შედგენილს*). ჭანურ ენის გრამატიკას, მოჰყვა პეტროგრადის სამეცნიერო აკადემიის მიერ გამოცემული გრამმატიკა ჭანურის მონათესავე ენისა,—მეგრულისა. თხზულება მეგრულ ენის შესახებ ზემოაღნიშნულ სათაურით ეკუთვნის აკად. მარრის მოწაფეს და მიმდევარს, ახალგაზდა მეცნიერ ლინგვისტს—ი. ყიფშიძეს, და ეს გარემოება უკვე ნათლათ გვიხასიათებს ნაშრომის შინაარსს: გრამატიკა, ქრესტომატია და ლექსიკონი უნდა ემსახურონ „მასალებად“ აკად. მარრის იაფეტიურ თეორიას. ფაქტიურადაც ეს შრომა იქნება და მარრის მუდმივ მეთვალყურეობის ქვეშ და თანახმად მის-მიერ გამოცემულ ჭანურ ენის გამოკვლევის გეგმისა. ხოლო ესკი თავისთავად უკვე საკმარისია იმ საკითხის გამოსარკვევად, თუ რა მაღალ ღირსებით უნდა იყოს შემკული აღნიშნული თხზულება და რა ფას-დაუდებელი სამსახური გაუწიეს სამშობლო ენათ-მეცნიერების წინსვლის საქმეს ამ ნაშრომის გამოქვეყნებით მისი სულის ჩამდგმელმა აკად. მარრმა და განსაზღვრულ სხეულის მიმცემმა, ბ-მა ი. ყიფშიძემ. დიაღაც, იაფეტიურ თეორიის მეცნიერულ სიდიადეში უნდა ვეძიოთ მიზეზი ახალ იაფეტოლოგიურ შრომის უმთავრესს ღირსებათა. ასეთი გადაჭრითი მტკიცება, რასაკვირველია, არ დაგვიფარავს მასთანვე მხედველობისაგან და შესაფერ დაფასებისაგან იმ ოსტატობას, მრავალმხრივობას, სისწრაფეს და სიფრთხილეს, რომელნიც გამოიჩინა ბ-ნმა ყიფშიძემ თვის საკმაოდ ვრცელი წიგნის შედგენის დროს.

*) Матеріалы по яфетическому языкознанію—II. 1910.

I.

A) წინასიტყვაობა (და: „შესავალი მეგრული ენის შესასწავლად“) შეიცავს 28 გვერდს (XIII—X h). აღნიშნავს-რა მეგრულის იაფეტიურობას და ალაგს, რომელიც მას უკავია იაფეტურ ენათა ჯგუფში, ავტორი მოკლედ, უკვე ცნობილ საბუთებით, აგვიწერს „ივერიულ“ ენის გავრცელების ძველ ისტორიულ საზღვრებს*). ამას მოყვება მეგრული ენის გავრცელების თანამედროვე ტერიტორიის საზოგადო განსაზღვრა. „შესავალის“ ცენტრალურ ადგილად უნდა ჩაითვალოს გარჩევა შემდეგი სამი საკითხისა:

1) მეგრული ენის კილოკავები.—იმდენათ მეგრულში არ უჩენია დიალექტიურ დიფერენციას თავი, როგორც მონათესავე ჭანურში (და როგორც ყველა სხვა თანამედროვე იაფეტიურ ენებში,—დავსძენთ ჩვენ). სამეგრელოს ყველა კუთხის მცხოვრებთ ერთმანეთის ენა მშვენიერად ესმისთ. კილოკავები განირჩევიან ერთი მეორისაგან მხოლოდ ფონეტიკურად და ლექსიურად,—და არა მორფოლოგიურად. მათემატიკურად სწორი დემარკატიული ხაზი დიალექტთა სამფლობელოთა შუა ვერ აღინიშნება. ზოგად დებულებად შეგვიძლია გამოვიყვანოთ მხოლოდ, რომ: „დასავლეთი“, „სამურზაყანო-ზუგდიდის“ კილოკავი გამოიყოფება „აღმოსავლეთის“, „სენაკის“ დიალექტისაგან ზოგიერთ თავის ფონეტიურ, აგრეთვე ლექსიურ, თავისებურობით. მკვლევარი ამჩნევს აგრეთვე დასავლეთ დიალექტში ს. ჯვარის თქმას და აღმოსავლეთისაში—ბანძა-მარტვილის გამოთქმას. ცხადია, რომ საკითხი იმის შესახებ, თუ რომელი დიალექტი უნდა იქნეს მიჩნეული უფრო „წმინდათ“ აღნიშნულ კილოკავებში, საკითხი, რომელსაც ავტორი ეხება რამდენიმე სტრიქონით, ვერ გადაწყდება მეცნიერულ სიწმუნით (ამჟამად, ყოველ შემთხვევაში).—(შეად. ქვემოდ II, A).

*) აქ გაკვრით შევნიშნავთ, რომ ავტორს სწორედ არა აქვს გადმოცემული აკად. მარრის შეხედულება გურულების და აჭარლების იაფეტურ ვინაობაზე.

2) გავლენა მეგრულისა და მეგრულზე. „ნასესხებ სიტყვათა საკითხში მეგრული ახლოს სდგას ქართულთან, ვიდრე თვის მოძმე ჭანურ ენასთან“. ქართულიდან ნასესხები სიტყვები მეგრულში უამრავია. თვით სხვა უცხო ენიდან ნასესხები სიტყვები შემოღებულია მეგრულში ხშირად ქართულის შემწეობით (რუსულს, რა თქმა უნდა, ადვილად შეეძლო ამ ბოლო ხანებში პირდაპირ ემოქმედა მეგრულზე) ქართულის გავლენა მორფოლოგიაზედაც ვრცელდება შესამჩნევათ. საინტერესოა (უკვე მარრის მიერ აღნიშნული) მოკლე ისტორიული სურათი (გვ. XXI) მეგრულის კონტრ-გავლენისა (მორფოლოგიაშიც-კი) ძველ ქართულზე (ქრონოლოგიის თანახმათ, რომ ვიმსჯელოთ, უფრო ქართულის გავლენას უნდა დაერქვას კონტრ-გავლენა, ვიდრე მეგრულისა).—აღსანიშნავია სტრიქონები (XX, ეგრეთვე „ლექსიკონში“), მეგრულის და სომხურის გარეშე დამოკიდებულების შესახებ.

3) მეგრულის დამახასიათებელი თავისებურობა შედარებით ქართულთან.—ეს მეტად ძვირფასი სტრიქონები შედეგია მთელი დიდი შრომის ნაყოფიერებისა. ავტორის დებულებანი შემდეგია: 1) ქართულიდან ნასესხებ ეტიმოლოგიურ კატეგორიებთან ერთად, მეგრელს დაუცავს საკუთარი ფორმებიც; 2) მას გააჩნია ზედშესრულის „გამათანასწორებელი“ = „уравнительная“ ფორმა*) 3); სუბიექტურ და ობიექტიურ ნაცვალსახელთა ნაწილაკების ხმარებაში ქართულთან შედარებით ზოგგან მრავალსახეობას იჩენს, ზოგგანაც ერთფეროვნებას; 4) უფრო ხშირად სარგებლობს ზმნებში შესაძლებლობის კატეგორიით; 5) დაუცავს არსებითი ზმნისგან (существительный глаголъ**) წარმომდგარი დაუსრულებელი (უსრული) და ნატვრითი; 6) ორ სახით წარმოშობს conjunctum ს და ნატვრითს და 7) სინტაქსიური წყობილება დაუცავს ხელუხლებლად.

*) მაგ. „ქუაშ მა—მანგარ—ა (ქვასავით მაგარი)—ქვის „მე—მაგრ—ე“ (ეს ფორმა, რასაკვირველია, ქართულში არ არსებობს).

**) „რინა“—ყოფნა.

საკმარისის სავსებით შეუდგენია ბ-ნ ი. ყიფშიძეს „საგანის ლიტერატურის“ განხილვა და სია მეგრულის შესახებ ნაწერებისა სხვა და სხვა ენებზე,—რაც მოთავსებულია, „შესავალის“ უკანასკნელ ფურცლებზე (XXIII—XXXIII).

ბოლოს აღვნიშნავთ ადგილს, უმნიშვნელოს და თავის-თავად ცხადს მეცნიერებისათვის, მაგრამ დიდათ—მნიშვნელოვანს იმ ყალბ ტრადიციონურ აზრების გაქარწყლების საქმისათვის, რომელნიც დატრიალებენ ქართველ საზოგადოებაში შესახებ ქართულისა და მეგრულის გენეტიურ წარმოშობის საკითხისა. ქართული და მეგრული, სამართლიანად აღიარებს ბ. ყიფშიძე, ლინგვისტიურის თვალსაზრისით, თანასწორ-უფლებიანი ძმები არიან. მაგრამ მოვიყვან ამ ადგილს მთლიანად:

„მეგრულ ენის დამოკიდებულების შესახებ ძმურ მენათესავე და ლინგვისტურად თანასწორ მნიშვნელოვან ქართულ ენასთან ქართველ—მეგრელთა შორის რამდენიმე ტრადიციონური შეხედულება არსებობს. ქართველები მაღლიდან დაჰყურებენ მეგრულს, უძახიან მას გაფუჭებულ (წამხდარ, მრუდე) ქართულს. ამ თვალსაზრისს ვამოწმებთ ჯერ კიდევ ლექსიკოგრაფის ს. ორბელიანის თხზულებაში (XVII—XVIII ს.) სიტყვა „ღლურტულს“, მაგ., ის ამგვარად განმარტავს: „მეგრელთ მრუდი ლაპარაკი, გინა ჩხიკვთა და კაჰკაჰთა ლაპარაკი“. ასეთისავე აზრისაა გეოგრაფ-ისტორიკოსი ვახუშტი (XVIII ს.). მეგრელების შესახებ ის შემდეგს ამბობს „აქვსთ თვისიცა ენა, განა წამხდარი ქართულივე“. ღავალიანებულად არც მეგრელები რჩებიან. ისინი, თავის მხრით, ქართულს „წამხდარ მეგრულად“ ნათლავენ ან, ყოველ შემთხვევაში, მეგრულისგან წარმოშობილად აღიარებენ. ამ შეხედულებისათვის ანგარიში უნდა გაეწია ჯერ კიდევ Brosset-ს, რომელიც სამართლიანად თვლის მას ნაციონალურ თავმოყვარეობის ნაყოფად“*)

B) გრამმატიკა, ეს ჭეშმარიტი ფუძე მთელის შრომისა, შეიცავს 150 გვერდს (0150) და იყოფება ოთხ ნაწილად: პირველი, მცირე ნაწილი (01—015) შეიცავს ცნობებს მართლწერის და ხმების შესახებ. მეგრული ტექსტი, რასაკვირველია, ქართული ანბანებით იხატება. ფონეტიკური ნაწილი მეტად მოკლედაა განხილული; მეორე, უდიდესი ნაწილი უკავია მორფოლოგიას (015—0123); მესამე ნაწილი ეხება სიტყვის წარმოებას; მეოთხე—საკმაოდ ვრცლად პირველ-ხნობისებრ გვიმარტავს სინტაქსის კანონებს. გრამატიკას მისდევს სამი „დამატება“, მათ შორის ერთი შესახებ მეგრულ ლექსთ-წყობისა:

რასაკვირველია, გრამატიკის შინაარსის გადმოცემა აქ შეუძლებელია. უძირითადესი დასკვნანი ავტორისა, ქართულ ენის თვალსაზრისით საინტერესონი, უკვე ზემოდ აღვნიშნეთ (იხ. A, 3).

C) ქრესტომატიას უკავია 188 გვერდი. ეთნოგრაფიულისა, ისტორიულისა და სხვა თვალსაზრისით აქ შეგროვებული მასალა მეტად ძვირფას განძს წარმოადგენს, მაგრამ ჩვენ ამ ჟამად მხოლოდღა ლინგვისტიური მხარე გვაინტერესებს. ტექსტი სანახევროდ პროზაულია, სანახევროდაც ლექსებადაა. ყოველ ნაწყვეტს წინ უძღვის შენიშვნა, თუ რომელ კილოკავს ეკუთვნის მისი შემადგენელი ენა. ერთი მოსაშველო ქრესტომატიისა თვით ბ-ნ ყიფშიძეს ჩაუწერია, სხვა გადმოუწერია უკვე დაბეჭდილ წყაროებიდან (უმთავრესად ალ. ცაგარელის „Мингрельскіе Этюды“-დან და კავკასიის სამოსწავლო ოლქის ცნობილ გამოცემიდან: „Сборникъ матеріаловъ для описанія мѣстнсстей и племенъ Кавказа“.) ტექსტის ლინგვისტიურ ღირებულების შესახებ იხილე ქვემოდ, ამ შენიშვნის მეორე (კრიტიკულ) ნაწილში (II, c).

Д) ლექსიკონი (191—424) აგვირგვინებს შრომას—სადაც მოსახერხებელი იყო, გამოყოფილია სიტყვის თანხმოვანი ძირები და მათგან წარმოშობილი სიტყვები მათ უკანაა მოქცეული. შეუძლებელია სწორი ცნობების მიწვდენა, მაგრამ დაახლოვებით 2000-ამდე ძირი უნდა იყოს მოთავსებული ამ ლექსიკონში (თუ არ

*) Voyage archéo., Rapp. VII, p. 69.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

დენსამე ხნით. მაგრამ როგორც ოპოზიციის დეპუტატები, ისე ოქტომბრისტები საჭიროთ სთვლიან ახლავე მიიღონ ისეთი კანონპროექტები, რომელთა გადადებაც არ შეიძლება, როგორც მაგ. სამოქალაქო და საერო თვითმართველობათა და კოოპერატივების შესახები საკითხებია.

დეპუტატები სიამოვნებით აღნიშნენ ვოლკონსკის შინაგან მინისტრის ამხანაგათ დანიშვნას და იმედოვნებენ, რომ იგი არ დაივიწყებს თავის დამოკიდებულებას სახელმწიფო სათათბიროსთან. იგი ჩვეულებრივათ ესწრება სათათბიროს სხდომებს და ეთათბირება სხვადასხვა ფრაქციის დეპუტატებს.

ახალი ამბავი.

ქუთაისი.

✦ კვირას, 16 აგვისტოს, ქუთაისის საურთიერთო ნდობის საზოგადოების ბანკის დარბაზში მოხდება კომერციული ცოდნის გამავრცელებელი საზოგადოების წევრთა საერთო კრება. კრებას გასარჩევი აქვს შემდეგი საკითხები: 1) განხილვა და დამტკიცება 1914 წლის მოქმედებისა. 2) დამტკიცება 1915 წლის ხარჯთაღრიცხვისა. 3) არჩევა საზოგადოების ახალი წევრებისა და მათი დამტკიცება და 4) ამორჩევა თავმჯდომარისა, მისი ამხანაგისა და სამზრუნველო კომისიის წევრებისა.

✦ ქალაქის გამგეობამ თბილისში ინჟინერ ქურდიანს გაუგზავნა სხვადასხვა ცნობები კანალიზაციის მოწყობის შესახებ.

✦ ლეჩხუმის მაზრის თავად-აზნაურთა წინამძღოლის თ-დ ი. გელოვანის გარდაცვალების გამო, მის დაკრძალვაზე დასასწრებლათ თბილისიდან მოიწვიეს საქართველოს ეგზარხოსი ყოვლად უსამღვდელოესი პიტირიმი.

✦ მიწათმოქმედების დეპარტამენტმა 1500 მანეთი გადასდო ქართულ სასოფლო სამეურნეო საზოგადოებისათვის. ეს ფული მოხმარდება მიმდინარე წელში მეხილეობისა და მებოსტნეობის საჭიროებას.

✦ ხვალ, 14 აგვისტოს, საზოგადო საკრებულოს საზაფხულო სადგომში მოხდება საოჯახო საღამო. შემოსავლის 10% გადადებული იქნება ომის საჭიროებისათვის.

✦ ქუთაისის საბჭოს სანიტარო კომისიამ რამდენსამე თვის წინად ჯერ კიდევ მაშინ, როდესაც (Сыпной) ტიფი მძვინვარებდა დაადგინა, ქალაქის საავათმყოფოს იმ მოსამსახურეთ, რომლებთაც გადამდები სენით შეპყრობილთა მოვლა-პატრონობა ქონდათ დაკისრებული, მისცემოდათ ჯილდო (გადაწყვეტის კიდევ მისაცემ თანხის რაოდენობა). —სანიტარო კომისიის დადგენილება, როგორც გვახსოვს, მოიწონა და დაადასტურა საბჭომ. 11 აგვისტოს ქუთაისში მოხდა სანიტარო კომისიის წევრთა კრება, რომელმაც გამოიმუშავა ხოლერისაგან თავის დასაღწევი ზომები. ამ კრებაზე, არ ვიცი რა მოსაზრებით, ჩამოვარდა ლაპარაკი იმ ჯილდოზე, რომელიც უკვე გადაწყვეტილი იყო მისცემოდა საავათმყოფოს იმ მოსამსახურეებს, რომელთა სიცოცხლეც ამ მოვალეობის აღსრულების დროს უზრუნველყოფილი არ არის. არ ვიცი რა მოსაზრებით და ამ კრებაზე გამოჩნდენ ისეთი პირები, რომლებმაც მოითხოვეს უარეყოთ დადგენილი ჯილდოს მიცემა იმ პირთათვის, რომლებმაც თავის სიცოცხლე ხიფათში ჩააგდეს საზოგადო საქმისათვის. ასეთი უნდა დადგენილების დაცვა და შრომის დაფასება!?

✦ ორპირის ქუჩის ლექვინაძეების შესახვევის მცხოვრებლებმა ქალაქის გამგეობაში შუამდგომლობა აღძრეს, რომ ქალაქის გამგეობამ ამ ქუჩების მცხოვრებლებს ქვაფენილი არ გააკეთებინონ. ქვაფენილის გაკეთებით, როგორც თხოვნაში აღნიშნეს, ქუჩა დავიწროვდება და ურმის გატარება გაჭირდება. ხსენებულმა მცხოვრებლებმა ეს ქუჩა შარშან მოკირწყლეს.

შეცდომის გასწორება.

გუშინდელს ჩვენს გაზეთს შეცდომით აწერია № 152, უნდა იყოს № 153.

თავადი იასონ გელოვანი.

ქართველ საზოგადოებას ფრიად სამწუხარო ამბავი უნდა ვაუწყოთ:

ოთხშაბათს, 12 აგვისტოს, ქუთაისში გარდაიცვალა ლეჩხუმის თავად-აზნაურთა წინამძღოლი **იასონ დავითის ძე გელოვანი.**

განსვენებული იყო 65 წლის მოხუცი. პირველ დაწყებითი სწავლა მან მიიღო ოჯახში სოფ. ახალქალაში (ლეჩხუმის მაზრა). მამა განსვენებულისა თავადი დავით გელოვანი იყო შვილიშვილი სამეგრელოს სამთავროს ცნობილი სარდალმოურავის ქაიხოსრო გელოვანისა.

დედა განსვენებულისა იყო თავადი ჯაფარიძის ქალი. მათი ოჯახი წარმოადგენდა ძველ ქართულ ოჯახს, სადაც შეუბღალავად დაცული იყო ქართული ენა. პირველ დაწყებითი სწავლა თ-დმა იასონმა აი ამ ოჯახში მიიღო.

შემდეგ მამა მისმა დაახლოვებით 1841 წელში იგი მიაბარა ქუთაისში ეგრეთ წოდებულ კეთილშობილთა სასწავლებელში. მას აქ სწავლა არ დაუსრულებია. იგი მეხუთე კლასიდან გამოვიდა. სასწავლებლის თავის დანებების შემდეგ თავადი იასონი გაემგზავრა პეტროგრადს, სადაც ეწაფებოდა თვითგანათლებას. მან მშვენიერათ შეისწავლა ქართული ლიტერატურა, რომლის მოტრფიალეც იყო უკანასკნელ წუთებამდის. პეტროგრადში თ-დმა იასონმა გაიცნო მაღალი წრეები და შემდეგ ისევ თავის მამულში დაბრუნდა, სადაც ხელი მიჰყო მეურნეობას.

ქუთაისში სათავადო-მამულო ბანკის დაარსების პირველ წლიდანვე, დაახლოვებით 1879 წ., იგი არჩეულ იქნა შემფასებელ კომისიის წევრათ, მაგრამ ამ თანამდებობას თავი მალე დაანება.

როდესაც პირველად ოდიშის თავად-აზნაურობას უფლება მიენიჭა აერჩიათ თავისი მარშალი, ე. ი. 1892 წელში იგი არჩეულ იქნა ლეჩხუმის მაზრის თავად აზნაურთა წინამძღოლათ, რა თანამდებობაზედაც დარჩა უკანასკნელ წუთამდის. იგი ხშირად ასრულებდა აგრეთვე ქუთაისის გუბერნიის თავად-აზნაურთა წინამძღოლის თანამდებობასაც.

რამდენიმე წელს თავ. იასონი მარშლობასთან ერთად ასრულებდა ლეჩხუმის მაზრის მომრიგებელ შუამავლობის თანამდებობასაც. იგი იყო მამა მთელი ლეჩხუმის მცხოვრებლებისა და ლეჩხუმელნიც, განურჩევლად წოდებისა, ისე შესცქეროდენ, როგორც შვილები.

განსვენებულს აგრეთვე დიდი ღვაწლი მიუძღვის რუსეთის წინაშე. ამ ომიანობის დროს უმაღლესმა მთავრობამ მას მინდო შეედგინა სანიტარული ტრანსპორტები, რაც კეთილ სინიდისიერათ შეასრულა. უკანასკნელ ხანებში განზრახვა ჰქონდა წყალტუბომდის გაეყვანა რკინის გზის ლიანდაგი, რის შესახებაც შესაფერი შუამდგომლობა აღძრა და რომ შავ სიკვდილს ხელი არ შეეშალა, ამ ფრიად მნიშვნელოვან განზრახვას კიდეც გაახორციელებდა.

განსვენებული ყოველივე კრებებსა და დაწესებულებებში მონაწილეობას ღებულობდა. იყო მშვენიერი ორატორი, ენა—წყლიანი, და ქართული ენის ღრმად მცოდნე.

თავ. ი. გელოვანის სიკვდილით ქუთაისის საზოგადოებამ დაჰკარგა ერთი ძველებური ქართველთაგანი თავის ერისა და ქვეყნის სიყვარულით აღჭურვილი.

დაბა-სოფელი.

ს. ზანძა (ს. მაზრა) აქ არსებობს მეორე კლასიანი სამასწავლებლო სკოლა. (ხსენებული სკოლა ექვემდებარება სასულიერო უწყებას) სკოლაში უნდებიან მოსწავლეები კურსის დასრულებას შვიდ წელიწადს, განყოფილება აქვს ოთხი, უკანასკნელი მეოთხეს ეძახიან სამაგალითო განყოფილებას, სადაც ავარჯიშებენ ამავე სკოლის მესამე კლასს, ე. ი. სამასწავლებლო კურსის დამსრულებელ მოსწავლეებს, ასწავლიან და წვრთნიან მასწავლებლად. ზემოხსენებულ განყოფილებების შემდეგ დაიწყება პირველი კლასი, მეორე და ხოლო მესამე კლასი, რომელსაც ეძახიან სამასწავლებლო კურსს. თუთხმეტ წელიწადზე მეტია, რაც ეს სკოლა აქ არსებობს და სწავლის საქმეც ძლიერ კარგად არის დაყენებული ბლაღ.-დეკანოზი ანტონ კეკელიას გამგეობით. მასწავლებლად ამ სამასწავლებლო სკოლაში ინიშნებიან მხოლოდ სასულიერო სემინარიაში კურს დასრულებულნი.

ამ სკოლაში კურს დასრულებულებთ ეძლეოდათ უფლება მასწავლებლობის საეკლესიო სამრევლო სკოლებში, აგრეთვე სარგებლობდენ სახელმწიფო საბჭოს მიერ 1902 წლის აპრილის დაგენილ და დამტკიცებული კანონით სამხედრო სამსახურის დროს მეორე ხარისხის უფლებით. რამოდენიმე წლის უკან მასწავლებლობას აძლევდენ სოფლის სამრევლო სკოლებში გამოუცდელად, და ამ ნაირად არ ეკარგებოდათ შვიდიწლის სკოლაში ჰყოფნა. დღეს კი, არა თუ გამოუცდელად და საღავათით, არამედ, თუ ვინმე მოისურვებს ერთკლასიან სამრევლო სკოლაში მასწავლებლობას, გამოიცდებიან ყველა საგანში ხელმეორედ, იმ საგნებშიაც, რომელშიც ჩაუბარებიათ გამოცდები სკოლის დასრულებისას.

წინათ ამ სკოლაში კურს დასრულებულებმა ჩააბარეს ეგზამენები მასწავლებლობის ხარისხის, ისეთი საღავათით, როგორი საღავათითაც სარგებლობენ დღეს ოთხ კლასიანი სასულიერო, და სამოქალაქო სასწავლებლები. დღეს აი ამ უფლებას მოკლებული არიან ამ სკოლაში კურს დასრულებულები.

სწორეთ ძლიერ გასაკვირველია, ასეთი ტიპის სკოლა კაცმა დაასრულოს და სრულიად ასე უუფლებო იყოს: ამ სკოლაში გადიან იმ საგნებს, რაც [illegible] სასწავლებელში, ლათინურის [illegible] სხვა საგნებში კი მეტსაც [illegible]. საჭიროა ვისგანაც ჯერ არს მიექცეს ყურადღება ზემოხსენებულ მეორე კლასიან სამასწავლებლო სკოლას, და ისეთი უფლებები მიენიჭოს, როგორიც აქვს სასულიერო და სამოქალაქო სასწავლებლებს და ამით არ დაუკარგონ შრომა იმ მოწაფეებს, რომელნიც ზემოხსენებულ სამასწავლებლო სკოლაში შვიდი წელიწადი დაყოფენ ხოლმე.

პლატ. ჯიქიძე.

წერილი სოფ. გუბიდან.

(ნიმუშები სამღვდელოების მოქმედებიდან).

მეტია იმაზე წერა და ლაპარაკი, რომ ომმა და მოუსავლობამ უკიდურეს გაჭირვებამდი მიიყვანა სოფელი, და ამ დროს ჩვენი ზოგიერთი სულიერი მამები მის მაგიერ რომ დაბეჩავებულ ხალხს გვერდში ამოუდგენ და შეძლების და გვარათ დახმარება აღმოუჩინონ,—პირ იქით, მის დარბევა აწიოკებას შეუდგენ.

სხვათა შორის, ერთი ასეთი „სულიერი მამა" ჩვენს სოფელსაც ამშვენებს. ეს „მამა" გახლავთ ჩვენს მხარეში 1905 წელს კარგად ცნობილი ნიკო კაპანიძე თავისი იმ დროს ცალი ულვაშით. ამ „მამამ" დრამის ფული შეაწერა ისეთ ოჯახებსაც კი, რომელთა მარჩენალიც მკვდრებია თუ ცოცხლები დღესაც არ იციან მათმა უპატრონოთ დატოვებულმა ცოლ-შვილმა, და თუმცა ასეთი ოჯახები სხვა გადასახადებისაგან გაათავისუფლეს და თვით გადიწერეს მეზობლებმა—მღვდელ-დიაკონმა კი, არ აპატია არც ერთს, და რომ ვერ შესძლო ზოგმა ოჯახმა გადახდა,—მიუხედავათ მრავალი ხვეწნა-მუდარისა რომ მათთვის ეძროვებიათ მაინც გადასახადი ცოტა ხნით, არ ინებეს და ოჯახები დაარბიეს, ხევისთავ-„სბორჩიკებით" მრავალი ოჯახის ნივთები წაიღეს ჩვეულებრივ დროს ასეთი მათი მოქმედება უპროტესტოთ რჩებოდა, მაგრამ ასეთ საერთო უბედურების დროს დიდი მღელვარება გამოიწვია ხალხში: „არ გვინდა მაგათი წირვა-ლოცვა, ჩვენ რა დარიგება უნდა მგვცეს მაგათ, თვითონ მგლებივით იქცევიან",—ამბობს ხალხი და უპირებენ ყოვლად სამღვდელოსთან საჩივარს. გარდა ასეთი მოქმედებისა ეს სულიერი მამა სამსახურსაც არ ასრულებს კარგად სიშორის გამო, (ჯიხაიშიდან დადის) ხშირია უზიარებელი სიკვდილი და სხვა...

დარბეული.

გამოვუდგებით საკმაოდ შორეულ ძირების ერთმანეთთან ნათესაობის განხილვას) მათგან წარმოშობილი სრული ლექსიური ფორმა, რა თქმა უნდა, მრავალჯერ მეტია.—მოყვანილია ზოგიერთი საკუთარი სახელები, გვარები...—ხშირია განმარტების დროს მითითება ქრესტომატიის ამა თუ იმ ალაგზე.—შეხვდება განმარტებაში საინტერესო პალეონტოლოგიურ-ეთნოგრაფიულ-ისტორიულისა და სხვა ხასიათის შენიშვნები (იხ. ქვემოდ, II, Д).

სამწუხაროდ ჩვენ სხვადასხვა გარემოება ხელს გვიშლის ამ ჟამად ვრცლათ გავარჩიოთ დასახელებული ნაშრომი და დაწვრილებით აღვნიშნოთ მისი ღირსებანი. იმედს არ ვკარგავთ, რომ ამას მოვასწრებით სხვა უფრო მოხერხებულ დროს. დღეს ჩვენ გვინდოდა უმთავრესად მხოლოდ ბიბლიოგრაფიულად აღგვენიშნა სამშობლო პრესის ფურცლებზე ისეთი საყურადღებო მოვლენა, როგორც შექმნა ნამდვილი მეცნიერულ და მასთანავე ფუნდამენტალურ ნაშრომისა მეგრული ენის შესახებ, და მიგვექცია მაზე მკითხველთა ყურადღება. და ამ მოვალეობის ასრულების შემდეგ გადარჩენილი პატარა თავისუფალი დრო, რომელიც შეგვიძლია ამ ჟამად კიდევ დავთმოთ ამ ნაშრომის გასარჩევად, უფრო სასარგებლოთ და საქმის საჭიროების შესაფერისად ვცნობთ მოვახმაროთ არა თხზულების ღირსებათა აღნუსხვას, არამედ სწორეთ ნაკლულევანებათა მითითებას, იმ ნაკლულევანებათა, რომელნიც თუმცა ბევრად ჩამოუჩრჩებიან რაოდენობით და მნიშვნელობით ნაშრომის ღირსებებს, მაინც საკმაოდ შესამჩნევი არიან. ასეთ ჩვენს გარდაწყვეტილებას ვასაბუთებთ იმ მოსაზრებით, რომ, თუმცა თავ-თავის დროზე დამსახურებული დაჯილდოებაც საჭიროა და ქებაც, მაგრამ იქ, სადაც შემავიწროებელ გარემოებათა წყალობით, ორში ერთი გვიხდება ამოსარჩევათ, იქ, საზოგადო საჭიროებათა თვალსაზრისით ისევ სამართლიან ბრალდების გამოაშკარავება უნდა იქნეს მიჩნეული საქმისთვის უფრო სასარგებლოთ, ვიდრე ქება-ხოტბის შესხმა. მაგრამ, ვიმეორებთ, იმდენათ მცირე დრო გვაქვს, რომ ჩვენ მხოლოდ აღვნუსხავთ უმთავრეს ნაკლს და დაწვრილებითი გარჩევას ვერ შევუდგებით,—მით უმეტეს ვერ მოვიცლით იმად, რომ ყოველთვის აღვნიშნოთ, როგორ უნდა იქნეს შესწორებული ესა თუ ის ნაკლი. ერთის სიტყვით, ჩვენი შენიშვნის ეს ნაწილი უარყოფით-კრიტიკულია და არა დადებითი, ამასთანავე მეტად შემოკლებული. მომავალში, ვიმედოვნებთ, ჩვენი კრიტიკის ეს ნაკლი შევავსოთ და მას უფრო ვრცელი დადებითი შრომა ვუძღვნათ.

A) მკვლევარის შესავლიდან ჩვენ შევჩერდებით მხოლოდ ერთ ალაგზე, სახელდობრ იმაზე, სადაც ის მეგრულ დიალექტოლოგიას ეხება. ჩვენის აზრით, მკლევარის დებულებათ აქ შესამჩნევი ნაკლი ეტყობა, და ეს ნაკლი არ არის რამ სპეციფიკური ავტორის შეცდომა, არამედ წარმოადგენს საერთო შეცოდებას ლინგვისტების უმრავლესობისას.-ეს საკითხი დაკავშირებულია ენათმეცნიერების მეთოდოლოგიურ პრობლემასთან, სახელდობრ: რა პრინციპზე უნდა მყარდებოდეს ლინგვისტურ ფაქტების კლასსიფიკაცია? ფილოლოგოსებს და ენის ისტორიკოსებს ავიწყდებათ, რომ თუ ლინგვისტიკა, ერთის მხრით სავსებით ისტორიული (ე. ი. კონკრეტიული) მეცნიერებაა, ვითარცა ფორმების გენეტიურ წარმოშობის მკვლევარი, ის, მეორეს მხრით, სამართლიანად უნდა მიჩნეულ იქნეს თეორეტიულ მეცნიერებადაც, რამდენადაც ის გამოკვლევისათვის შედარებით მეთოდს ხმარობს. და რაც შეეხება ენათა კლასსიფიკაციას, ეს უკანასკნელი ხომ შედარებითი მომენტს ეყრდნობა და თვით ისტორიულ მომენტსაც ის ეხება კვალად მხოლოდ შედარების საშუალებით? აქედან დასკვნა ერთია, აუცილებელი და ნათელი: ლინგვისტიურ კლასსიფიკაციის პრინციპი ისეთივე უნდა იყოს, როგორც ყველა სხვა თეორეტიულ მეცნიერებებსა აქვთ. ამგვარად ლინგვისტიურ კლასსიფიკაციას მხოლოდ ერთი-და გზა აქვს, და ამ გზის მაჩვენებელი ორი მცნებაა: პირველი-genus proximum, მეორეც, difjerentia specifica. და ვინც ამ გზით სცდის წინ წაწევას, ის დარწმუნდება, რომ შედარებითი ენათმეცნიერების დარგში ძველი ენათა კლასსიფიკაცია უნდა სამუდამოთ შეცვლილ იქნეს ერთეულ ლინგვისტიურ ფაქტების საშუალებით კლასსიფიკაციაზე.

რამდენადაც ვიცით, ასეთი თამამი ნაბიჯი ჯერ არც ერთს ლინგვისტს არ გადაუდგამს. ეს აიხსნება მით, რომ ფილოლოგოსებში და ენის ისტორიკოსებში თითქმის ვერ ვხვდებით საზოგადო მეთოდოლოგიაში გაწაფულ მკვლევარებს. ენათმეცნიერების ბუმბერაზს, ნიკო იაკობის-ძე მარრს, დრო არ ჰქონდა სპეციალურად ეკვლია ლინგვისტიკის საერთო მეთოდოლოგიური საკითხები. არც იმასა აქვს ზემო-აღნიშნულ რეფორმის საჭიროება სპეციალურ მეთოდოლოგიურ ფორმულაში გამოსახული. ფაქტიურადაც ის თვის ლინგვისტიურ ნაშრომების უმეტეს ნაწილში ძველ, ტრადიციონურ, გზებს მისდევს. მაგრამ გენიალურის წინასწარგრძნობით ამ შესანიშნავმა მეცნიერმა ამ ბოლო ხანებში უკვე გადაადგა რამდენიმე ისეთი თამამი ნაბიჯი, რომელიც მომასწავებელია მისი ძველი გზებით სიარულის უკმაყოფილებისა და ახალთა კვლევა-ძიებისა. უკვე ლაზურ ენის დიალექტოლოგიაში მოგვცა მან ჩვენ კონკრეტიული განხორციელება იმ ახალ პრინციპზე დამყარებულ კლასსიფიკაციისა, რომელიც-დამოუკიდებლათ განყენებულ მეთოდოლოგიურ მოსაზრებათაგან-მოსთხოვა მას დიდმა და ბრწყინვალე წარსულმა ლინგვისტიურმა გამოცდილებამ და რომლის საჭიროების საზოგადო აბსტრაქტიული არგუმენტები ზემოთ მოკლედ მოვათავსეთ.მხოლოდ-და საკლასსიფიკაციო ტერმინოლოგიის წყვილობა ამოწმებს, რომ აქ ჯერ არც ძველი გზა აქვს სამუდამოდ უკუგდებული ბ. აკადემიკოსს. იგივე უნდა ითქვას მის სვანურ დიალექტიურ კლასსიფიკაციის შესახებ. მაგრამ ის ცვლილება, რომელიც მან მოახდინა ამ ბოლო ხანებში (1913 წ.) საერთო იაფეტიურ დიალექტოლოგიის კლასს[illegible]აციონურ ტერმინოლოგიაში, იმ[illegible] გვაძლევს, რომ გამარჯვება, ბოლოს და ბოლოს, ახალ პრინციპს დარჩება*).

ბ-მა ყიფშიძემ არ [illegible]ბაძა თვის მასწავლებლის წაბაძავ მაგალითებს. უფრო სწორად რომ ვსთქვათ, მხოლოდ მისი ტერმინოლოგია-ღა დარჩა სავსებით ძველს კალაპოტში, რაც შეეხება-კი თვით კლასსიფიკაციას, ეს უკანასკნელი არ იძლევა რამე სხვას, გარდა ამავ ჩვენი ახალ პრინციპის იდეის ჯერ კიდევ მახინჯ სახეს. მკლევარის „კილოკავი" („говоръ" „подговоръ" და სხვა) ხომ სხვას არაფერს წარმოადგენს, გარდა განსაზღვრულ ლინგვისტიურ (ამ შემთხვევაში-ფონეტიკურ) ფაქტების კომპლექსისა?!

ბ-ნი ყიფშიძე სრულიად ვერ სწვდება აზრით აღნიშნულ მეთოდოლოგიურ რეფორმის სიღრმეს, რადგან წინააღმდეგ შემთხვევაში სიმძიმის ცენტრს ამ საკითხში ფორმების ჯგუფიდან (=იგივ „კილოკავის") თვით განცალკევებულ ფორმებზე (=ლინგვისტიურ ფაქტებზე) გადმოიტანდა. ამისთვისაცაა ის მოკლებული ნუგეშს დემარკაციონურ ხაზის გაყვანისა დიალექტთა შორის (უამისოდ-კი რაღა კლასსიფიკაციაა მისი „კლასსიფიკაცია"?) და ამიტომაცაა, რომ მას ამ ხაზის გაყვანის შეუძლებლობის მიზეზებად მხოლოდ შემდეგი მიაჩნია: „ტერიტორიალურ და ლინგვისტიურ საზღვრების ერთმანეთთან უთანხმოება და „დიალექტთა ერთმანეთზე ზე გავლენა" (XVIII). ცხადია, რომ მკვლევარს შეუმჩნეველად რჩება ნამდვილი მიზეზი მისი კლასსიფიკაციის სისუსტისა: კლასსიფიკაციის საფუძვლათ ფონეტიკურ ფაქტების მთელი ჯგუფის მიღება და არა რომელიმე ერთეული პარალელისა. რაღა თქმა უნდა, რომ ავტორის კლასსიფიკაციაში ერთი რომელიმე ფონეტიკური მოვლენის საზღვრები დაურიდებლათ გადალახავენ იმავ ჯგუფის სხვა მოვლენათა სულ სხვა ტერიტორიალურ საზღვრებს!*).

B) **გრამატიკა:**

a) ფონეტიკა წიგნის სხვა ნაწილებთან შედარებით ყველაზე სუსტია. უწინარეს ყოვლისა ის [illegible] მოკლეა. [illegible] კუთრად ფონეტიკის დაუსრულებლობა [illegible] თის მხრით უნდა აიხსნას მით, რომ დიდი ნაწილი გასარჩევ მასალისა [illegible]ორიულ ფონეტიკის დარგს ეკუთვნის და ალბად სხვა სპეციალურ (ისტორიულ) გამოკვლევისათვის გადიდვა. თუ ეს ასეა, მაშინ ისეთ პარალელებს, როგორიცაა, მაგ., „დვალა II ძვენა", ყოველ შემთხვევაში ამ შრომაში ადგილი არ უნდა ჰქონოდათ. საზოგადოთ, ისტორიულ („დინამიკურ") და დიალექტიურ („სტატიკურ") ხასიათის პარალელები ერთმანეთში დომხალივითაა არეული და არც აღნიშნულია თითოეულად.—მაგრამ ფონეტიკურ თანაბრობათა დიალექტიური მხარეც არ არის იმდენად გამოკვლეული, რამდენადაც ამის სრულს საშუალებას იძლევა ავტორის მიერ ქრისტომატიაში და ლექსიკონში შეგროვებული მასალა. ეს-კი სრულიად შეუწყნარებელია.

სხვათა შორის, ავტორი არ სარგებლობს იმ ნამყოფით, რომელიც ამ დარგში უკვე გამოილო ლინგვისტურმა კვლევამ,—ის მათ არც-კი იხსენიებს. მან ალბად არ უწყის, რომ მაგ., სიბილანტების ასსოციაციის მოვლენანი მეგრულში თემად ემსახურებოდენ სპეციალურ ნაშრომს, ბთიოდე კანონ-დებლობის დამასაბუთებელს ამ დარგში...

საკუთრად ფონეტიკას შესახებ ეს შენიშვნები ვიკმაროთ და შევუდგეთ ე. წ. ანტროპოფონიკის განხილვას:

1) შემცდარია დებულება, თითქოს მე-

*) მხედველობაში გვაქვს ისეთი ტერმინების შემოღება, როგორც: „=ЯЗЫКЪ", „Ш ЯЗЫКЪ" და სხვ.

*) ამ რეცენზიაში შემთხვევა მოგვეცა გაკვრით შევხებოდით ჩვენ ამიერ ახალ ფარგლებში მოქცეულ საზოგადო ლინგვისტიურ საკითხს. შემდეგში მას უფრო ვრცლად გავარჩევთ იმ სპეციალურ მონოგრაფიაში, რომელიც აზრად გვაქვს ვუძღვნათ ენათმეცნიერების მეთოდოლოგიას.

დ. აბაშა.

ჩვენებური გლეხის ოჯახი რომ ათასგვარ გაჭირვებას განიცდის, ეს ყველასათვის ცხადია, მაგრამ შიმშილით გასაჭირი უფრო უხუთავს საწყალ კაცს სულსა და გულს. ყველაფერი რაც გლეხის ოჯახისთვის უსაჭიროეს საგანს შეადგენს მამასისხლად გახდა. მთელი დაბა რომ დაიაროთ ერთ მარცვალ სიმიდს ვერ იშოვით და თუ ვინმე „მადლიამნა" გამოაჩინა სიმიდი, ერთი ორად აფასებს. ამას წინეთ აქ რამდენიმე ფუთი სიმიდი ჩამოიტანეს. სოფლის გლეხ-კაცობა ალდგომასავით მიეგებო ამას და თავისი ურმებით გაემგზავრა სიმიდის მოსატანათ, მაგრამ უმეტესი ნაწილი ცარიელი ბრუნდებოდა. საჩქარო და ფრიად საჭიროც არის, რომ ადგილობრივმა ადმინისტრაციამ მიაქციოს ამას სათანადო ყურადღება და კიდევ აღძრას შუამდგომლობა სადაც ჯერ არს, რომ ბევრათ თუ არა, საშვალოთ მაინც დაეხმაროს დაშეულ საზოგადოებას.

დ. აბაშა, სხვა მახლობელ დაბა-სოფლებთან შედარებით მაღლა სდგას კულტურულის მხრით. აქ არსებობს უფასო წიგნ-საცავ სამკითხველო და წვრილი კრედიტის ბანკი. გარდა ამისა აბაშის საზოგადოებას მიზნათ აქვს ააგოს საკუთარი შენობა თეატრისათვის, რისთვისაც ადგილი უკვე შეძენილია და შენობას კიომის გათავებას უყურებენ.

სამკითხველო ნივთიერად ძლიერ ღარიბია, მაგრამ მიუხედავათ ამისა, დაბის შეგნებულ პირების წყალობით წარმატების გზაზე ადგია. სამკითხველოს მოსდის შემდეგი ჟურნალ-გაზეთები: „სამშობლო", „სახალხო ფურცელი", „თანამედროვე აზრი", „ზაკავკაზსკაია რეჩი", „კიევსკაია მისლი", „ეშმაკის მათრახი", „თეატრი და ცხოვრება", „განათლება", „ნაკადული" და სხ. სამკითხველო მშვენიერ შენობაშია მოთავსებული. კედლებს ამშვენებს სურათები ჩვენი ბუმბერაზ მწერალ-პოეტებისა: ილიასი, აკაკისა, შოთაში, ე. ნინოშვილისა და სხვათა. სამკითხველოში სდგას ერთი წიგნებით სავსე შკაფი, საიდანაც მსურველს შეუძლია წიგნებით სარგებლობა. დღიური მკითხველი ოცოცდახუთამდი ადის. სამკითხველოში მოთავსებულია ბანკი, რომელიც მეტად დიდ დახმარებას აძლევს მშრომელ ხალხს.

— კვირას, 9 აგვისტოს დაიწყო ახლად გაწვეულ ჯარის-კაცების გამგზავრება. საშინელი სურათი ტრიალებდა აბაშის სადგურზე საღამოს 7 საათზე. ქალი და კაცი, მოხუცი და ახალგაზდა, დიდი და პატარა ერთიანათ მოგროვილიყვნენ სადგურზე და კვნესა-ვაებით ისტუმრებდენ თავის ნათესავ-მეგობრებს. ქვის გული უნდა ჰქონებოდა კაცს, რომ ამ სურათის დანახვაზე ცრემლები არ მორეოდა და გულში არ ეფიქრა: ნეტავ რად უნდა ამოწყდეს ეს ამდენი ჯანღონით სავსე ახალგაზდაო.

ვ. მანიძე.

შთაბეჭდილებანი.

(ბაქოდან თეირანამდი მოგზაურობის დროს)

ბაქოში ავიღე მეორე კლასის ბილეთი და გავყევი გემს „ცესარევიჩს". მართლაც, ძნელი მისახვედრია ადამიანისთვის, რომელიც თავის სამშობლოს არ გაშორებია, თუ რა სულიერ განცდას იტანს ის პირი, რომელიც ეთხოვება თავის მიწა-წყალს და გაემგზავრება სადღაც შორს. სწორეთ მეც ეს განვიცადე ამ მოგზაურობის დროს: გადავავლე თვალი ჩემს ტურფა და „ცა ფირუზ ხმელეთ ზურმუხტ სამშობლოს" და შევედი გემში, რომელიც შეუდგა თავის გზას. იმ დღეს ფრიად კარგი ამინდი დაგვესწრო, რის გამოც ზღვა კარგი იყო. გემზე გამოველაპარაკე კაპიტანს, რომელმაც შემდეგი მითხრა: „როდესაც ზღვა ღელავს, მაშინ ყოვლად შეუძლებელია ამაზე მოგზაურობა, უნდა შევუჩერდეთ, სადაც ცუდი ამინდი მოგვასწრებს, ხანდახან შუა გზაზე გვიხდება გაჩერება რამდენსამე დღის განმავლობაშიო".

18 საათის მგზავრობის შემდეგ მივედით ენზელში.

ენზელი გვარიანი ქალაქი ყოფილა. აქ სდგას ჩვენი ჯარი. ენზელიდან ავტომობილით წაველი ქალაქ რეშტამდი. ენზელიდან დამოკიდებულ რეშტამდი ბუნება არაფრით არ განირჩევა ჩვენი ბუნებისაგან. რამდენი იქით და იქით გავიწიე, იმდენათ თანდათან შემცირდა რუსულ ენაზედაც მოლაპარაკე, ბოლოს მთლად შესწყდა, დავრჩი როგორც მუნჯი: თუ რამე დამჭირდებოდა, ვანიშნებდი ხელებით, თუ გამიგებდა ხომ კარგი, თუ არა და იძულებული ვიყავი გავჩუმებულიყავ.

რეშტი ძლიერ უსუფთაო ქალაქია, თუმცა მდიდარია ქონებით. გამუდმებით მთელი თვეობით წვიმს, რის მეოხებითაც გამეფებულა დამპალი ციება. რეშტიდან დავიქირავეთ ეტლი ოთხმა მოგზაურმა და გავსწიეთ თეირანისაკენ. ერთ-ერთ სადგურზე შესვენების დროს შევხვდი ერთ პირს, რომელიც, როგორც ეტყობოდა ქართველი უნდა ყოფილიყო. ამ ფიქრში ვიყავ, რომ ხმა მომესმა: „გამარჯობა შენიო". ამ სიტყვებმა ისე აღმაფრთოვანეს, რომ ჩემს სიხარულს საზღვარი არა ჰქონდა. სამშობლო ენის გაგონებამ გამაგულიანა და გამამხნევა.

ეს ერთი ქართველიც აქით ბედის ტალღას გადმოეტყორცნა. მასაც ძლიერ იამა ჩემი ნახვა. მივაღწიეთ ბოლოს ქალაქ კაზვინამდი, რომელიც კარგი დიდი მოზრდილი ქალაქია. აქაც ჩვენი ჯარი სდგას.

რეშტიდან თანდათან ბუნება იცვლება, ტყე მცირდება და იწყება ვაკე ადგილები, შემდეგ კი, ტიტველი მთები, რომლებიც გულშემზარავი დასანახავია. გზებზე აქა იქ შეხვდებით დათესილ პურებს. გზაზე ყოველ სადგურზე ტელეფონებია გაკეთებული და საწოლი ბინებიც კარგია, მაგრამ სანოვაგე ძალიან ძვირია: ერთი კვერცხი ღირს ორი შაური. თუ შეატყვეს მგზავრს რომ ის უცხოა, ტყავს გააძრობენ. ერთ ადგილას ვისაუზმე და ოთხი მანეთი გადამახდევინა მედუქნემ. ჩაი ჭიქა ღირს 1 აბაზი.

რამდენათ უფრო დაუახლოვდება კაცი სპარსეთის სატახტო ქალაქ თეირანს, იმდენათ ხე ძვირდება, თვითონ თეირანში კი ბაღები ბლომათ არის. შეშას სრულებით ვერ შეხვდებით. სახლებს ათბობენ ქვა ნახშირით, რომელიც იქვე იშოვება.

ენზელიდან თეირანამდი 356 ვერსია, რომლის გავლასაც უნდება 56—60 საათამდი კაცი ეტლით, რასაკვირველია, ამ ხნის განმავლობაში განუწყვეტლივ გესმის ზარების რაწკა-რუწკი, რომელიც ქარავანის მიუცილებელი საჭიროებაა მათებურათ. რომ ვკითხე, რათ კიდია ეს ზარები ამ აქლემებს მეთქი, მიპასუხეს, — რომ არ მოგვწყინდეს გზაზეო.

ერთს სადგურზე, რუსულად მოლაპარაკე სპარსელი ვიპოვე, გამოვკითხე ამბავი, მან მითხრა: რუსები რომ არ შემოსულიყვნენ ჩვენში აქამდი დავიღუპებოდითო, ინგლისელები მოგვსპობდენო. რუსებმა ბევრი კარგი საქმე გვიქნა, ეს გზა მან გაგვიკეთა, ჩვენ თვითონ არაფერი არ შეგვიძლიაო, და დაუწყო მათებურათ ლოცვა ჩვენ ხელმწიფეს, თუ რამდენათ იყო ეს მისი ლოცვა, ძნელი გამოსარკვევია, რადგანაც სპარსელს ერთი მანეთი რომ მისცე, სითაც გინდა იქით აქნევინებ პირს.

მათხოვრობა აქაურ მცხოვრებლებს პროფესიათ გადაუქცევიათ. თვითონ თეირანი დიდი ქალაქია; ქუჩები ძლიერ სწორი და ფართოა, ევროპიულად მოწყობილი. აქ რაღაც ზღაპრული ბაზარია რამდენიმე ვერსის მანძილზეა სივრცე გადახურული და კედლებიც აქვს, რომელიც წარმოადგენს ლაბირინტს მითხრეს, ეს რომ მთლად დაიარო, ოთხი დღე დაგჭირდებაო, მართლაც, შევედი შიგ და ვიარე თითქმის დილიდან საღამომდი, მაგრამ ვერაფერი ვერ გავუგე. უთვალავი მისახვევ მოსახვევია. გზის მაჩვენებელი რომ არ მყოლოდა, უკან ვედარ გამოვბრუნდებოდი.

აქ არსებობს რუსული ექვს კლასიანი პროგიმნაზია, სადაც სწავლობენ როგორც რუსის ბავშვები, ისე სპარსელებიც. კიდევ არის რუსული დასაწყისი სახედრო სკოლა, სადაც განსაკუთრებით წვრთნიან სპარსელ კაზაკებს. მასწავლებლებათ რუსები არიან.

ასე რომ, სწავლა აღზრდის საქმე სულ რუსების ხელშია, თუმცა ნემცებსაც გაუხსნიათ სკოლა, მაგრამ ღრმათ ვერ აქვს გამდგარი ფესვები, როგორც რუსულ სკოლებს. უფრო [illegible] ლებიხა რუსებისკენ [illegible] ვიდრე, სხვა ნაციებისკენ. [illegible] რო ინგლისელები ეჯავრებათ. ბევრი მსმენია და წამიკითხავს აღმოსავლეთის გემოვნების შესახებ დავრწმუნდი ახლა მხოლოდ, რომ, მართლაც ყოფილა ამაზე სალაპარაკო. არის ხოლმე ისეთი რამ ცხოვრებაში, რომლის აღწერაც შეუძლებელია. ასეთივეა აქაური გემოვნებაც, რომ სცნოს კაცმა ის მთელი თავის მნიშვნელობით, აუცილებლათ თვითონ უნდა იხილოს სუყველაფერი სადაც თავისებურათ არის მოწყობილი, რომლის დანახვაც კაცს განცვიფრებაში და აღტაცებაში შეიყვანს.

ზიმენ ჭიჭინაძე.

რედ.-გამომც. ი. თ. ცინცაძე

გრული „ლ" მის მიმდევარ ა, ო, უ — წინ იოტას ურთავდეს. მეგრული მარცვალი „ლა" ისევე არ შეიცავს იოტას, როგორც მისი თანაბარი ფრანგული la. საქმე თვით ლ — არის პალატალიზაციაშია და მომდევარ ხმოვანთა „იოტირობაში". როგორც ფრანგული l ისე მეგრული ჰკარგავს ამ პალატალურ ხასიათს [illegible] ებში: „ლ" (les) და „ლი" (li), [illegible] ოს, როცა რუსული სწორედ ამ შემთხვევაში („ле", „ли") იძენს ამ თვისებას (წინააღმდეგ, აქ, რუსულში, „ла", „ло" და „лу" არა — პალატალური არიან). სულ სხვა სურათს წარმოგვიდგენენ რუსული მარცვლები: „ля", „ле" „льо" და „лю". აქ თანხმოვანის პალატალიზაციაც ცხადია და ხმოვანის იოტირობაც... მაგრამ, მეგრულ „ლა"-ს-კი, მაგ., არაფერი საერთო არა აქვს, როგორც ფრანგულ „la"-ს, ისე რუსულ „ля" სთან.

2) შეუმჩნეველი დარჩა ბ. ყიფშიძის სმენისათვის ველარული ნ — ის არსებობა მეგრულში. თუ დააკვირდება, დაგვეთანხმება, რომ „ნ" სიტყვა „ბანგარში" ისეა მოისმის, როგორც, მაგ., ნემცურ Finder-ში.

3) გამოეპარა მკვლევარის სმენას თავისებური ხმა-სიბილანტი, რომელიც მოისმის, როგორც $\frac{ს+ც}{2}$ ჩვენ უკვე წინად შენიშვით აღნიშნული გვქონდა ამ ხმის არსებობა მეგრულში (უფრო — ზუგდიდისკენ).

4) მკლევარმა არ იცის, რომ არსებობს მეგრულში რუსული „ы". ყულისკარში, მაგ., ამბობენ ჯგირი (კარგი)...

5) დიდი შეცდომაა ხანგრძლივ ხმოვანთა აღუნიშვნელობა. სიტყვაში „უწუ" (უთხრა), უკანასკნელი „უ" უმეტეს ნაწილად ხანგრძლივია. ხშირად უფრო (სიტყვის ბოლოში) გვხდება აგრეთვე ხანგრძლივი ა (კუკა,-გვარია), ე (ქალე-ქალა) და ი (უწი — უთხარი). (შეად. ქვემოდ II, c,[1]).

6) არსებობენ მეგრულში მოკლე „უ" და „ი" (იხ. ქვემო II, c,[2]).

7) ნოტას წინ ზოგიერთი თანხმოვანი პალატალიზაციას [illegible] ულობს, სწორედ ისე, როგორც რუსულში ღებულობენ მას თანხმოვანნი (მცირე გამონაკლისით) е-ს და и-ს წინ (შეად., მაგ., ბევრ. „[illegible] უწუ" და რუსული „ВОЗЬ—МИ"). ბზირად ამ შემთხვევებში იოტა (е) იკარგება და პალატალიზაცია [illegible] თანხმოვანის-კი მაინც [illegible] იძის. ყველაფერი ეს არა აქვს გათვალისწინებული ავტორს (შეად. ქვ. II, c,[2]).

ცალკე უნდა აღვნიშნოთ, რომ მეგრულ სიტყვათა მახვილის ადგილი შედარებით მეტად სადათა აქვს წარმოდგენილი მკვლევარს. — მხოლოდ კანონთა მთელი მრავალმხრივ წყების საშუალებით შეგვეძლება მომავალში სრულვყოთ სწავლა შესახებ მეგრულ სიტყვათა მახვილის ადგილისა.

B) **მორფოლოგია** საუკეთესო ნაწილია ამ შრომაში. მეგრულ ენის ფორმალური წყობილება სავსებ და უნაკლულოდაა წარმოდგენილი. მინგრელისტის ვიწრო თვალსაზრისით აქ შეცდომები არ მოიპოვება. ხოლო მორფოლოგიურ მოვლენათა განკლასოვანება და მათ ისტორიული შუქის მოფენა, რა თქმა უნდა, უფრო ვრცელ (შედარებით-იაფეტიურ და თითქმის იაფეტიურ-სემიტიურ) საზომზეა დამყარებული, და ამიტომ ჩვენ შრომის ამ ნაწილის დაფასებას არ ვიკისრებთ და თვით პროფ. მარრის ავტორიტეტს და მისი თეორიის უნივერსალობას ვენდობით.

C). მეგრული ტექსტები ქრისტომატიისა სინამდვილეს ყველა უწინდელ დაბეჭდილ ტექსტებზე უფრო უახლოვდებიან. სამწუხაროთ, ამ ქრისტომატიაში, როგორც ვსთქვით, ბევრი წინანდელი ბეჭდვითი ტექსტი შევიდა. ვფიქრობთ, რომ ამ ძველმა ტექსტებმა გავლენა იქონიეს ახალ ტექსტების ტრანსკრიპციაზე.

1) იქ, სადაც ხანგრძლივი ხმოვანი ისმის, ტრანსკრიპცია გაორკეცებულ ხმოვანს გვაწვდის, — მაგ.: უწუუ არ შეეფერება სინამდვილეს.

2) მოკლე „უ" და „ი" არ არის აღნიშნული; მათ მაგიერ გვხდება ან ფრანგული e muet, ან სრული „უ" და „ი", ან კიდევ სიტყვის შეკვეცილი ფორმა (ე. ი. უხმოვანო ბოლოში სიტყვა). ამ მოკლე ხმოვანების აღმოცენება დაკავშირებულია „ფონეტიკურ სინტაქსის" კანონებთან (იმ კანონებთან, რომელნიც გვიჩვენებენ მთელი წინადადების ჩქარად გამოთქმის გავლენას ფონეტიკაზე), და ეს კანონები უნდა გამორკვეულ იქნენ ([illegible] კანონები განაწესებენ მრავალ შემთხვევაში მახვილის ადგილს სიტყვაში). [illegible] „ი" ხშირად იოტამდინაც-კი მოკლდება (е) და სწორედ მაშინ ახდენს ზემოდ აღნიშნულ პალატალიზაციას ზოგიერთ წინანდელ თანხმოვანთა (იხ. B, 7).

3) „სქანი", „სქუა" და სხვა ასეთი ტრანსკრიპცია სწორი არ არის. უნდა იწერებოდეს: „სკანი", „სკუა" და სხვა...

4) „მაშიბრძენი" და ამ ტიპის სიტყვები უკვე ინტელიგენტ მეგრელების ენის სპეციალური ტერმინოლოგიაა და საერთოდ მეგრულში მათ მოქალაქეობრივი უფლება ჯერ მოპოვებული არა აქვთ.

5) ყალბია შემდეგი ფორმები: „ჯოგოდუა" („ჯოგუდუა"-ს მაგიერ, XXXIV) და „ალირუაფუ" („ილირუაფუ"-ს მაგიერ", 1).

Д). **ლექსიკონი** ჩინებულათაა შედგენილი. მეგრულ სიტყვების აღნიშვნის სისწორეზე იგივე უნდა ითქვას, რაც ზემო ქრისტომატიის ტექსტებზე ვილაპარაკეთ. (c) განმარტება სიტყვათა ზედმიწევნით სწორია. რა თქმა უნდა, მომავალში ლექსიკონი შევსება, ერთი ორად გადიდდება. ახლა გვაკლია ისეთი სიტყვებიც კი, როგორც: „ზეპუ", „გუნგა" და სხვა. უნდა გამდიდრდეს ლექსიკონი აგრეთვე გეოგრაფიულ და სხვა ნომენკლატურით.

ამით ვათავებთ ჩვენ შენიშვნებს.

ოდესმე, იქნებ, თვით ბ-მა ყიფშიძემ იკისროს თვისი ნაშრომის ამა თუ იმ ნაწილის შესწორება და შევსება. ყოველ შემთხვევაში, მან დაასრულა მთავარი და უძნელესი ნაწილი მეგრულის შესწავლის რთულ საქმისა და მას სამართლიანად ეკუთვნის სახელი პირველ სპეციალისტმინგრელისტისა.

ნიკ. ჯორჯიკია.

გაბრიელ იოსების ძე
ექიმი გოკიელის
ელექტრონისა და სინათლის კაბინეტი.
შინაგანი ნევრებისა და ვენერიულ ავათმყოფების მიღება დილის 9—12 საათ. საღ. 6—8 საათ. ალექსანდრეს ქუჩა, საკუთარი სახლი. თ.

ექიმი ვ. დ. ნასარიძე შინაგანი, ნერვების და ბავშვების სნეულებით ავათმყოფებს იღებს დილის 8 —2 საათამდე და საღამოთი 6 — 8 საათ. თბილისის ქუჩა, ქუთაისის ყოფილი ქალაქის თავის დ. ა. ლორთქიფანიძის სახლი. თვ.

დოქტორი მედიცინისა, პრივატ-დოცენტი
ვარლამ პავლეს ძე მოსეშვილი 8 მაისიდგან მიიღებს ავათმყოფებს დილის 8 საათიდგან ნაშუადღევის 2 საათამდის და ნაშუადღევის 5 საათიდგან საღამოს 8 საათამდის.
გოშპიტლის ქუჩა, მოსეშვილის სახლი, ხაზინის პირდაპირ № 6. თ.

ექიმი ი. ჩარექოვი ქალაქ. საავათმყოფოს ორდინატორი. განაახლა კანის, ვენერიულ და სიფილისიანი ავათმყოფების მიღება ახალ ბინაზე, დილით, 12 —2 საათ. საღამ. 6—8 საათ. მისამართი: ლევაშოვის ქუჩა, ალბეგოვის სახლში. (თ.)

კერძო ექიმი მიხეილ კაშია
კურნავს ყოველგვარ თვალის ტკივილის ავათმყოფობას დებულობს დილის 7 საათ. მისამართი: მესამე ალექსანდრეს ქუჩა., პეტრე-პავლეს ეკლ., სახლი დავ. კაშიასი თვ.

მასაჟით სამკურნალო კაბინეთი
მარ. ბალანჩივაძისა.
ვკურნავ მასაჟით, საექიმო ვარჯიშობით. ვსპობ სახეზე: მუწუკებს, ნაოჭებს, ჭორფლს მეტ სიწითლეს, ნაყვავილებს და ყოველგვარ სახის ავათმყოფობას. ამასთან ვუცრი ყვავილსაც და აგრეთვე ნამდვილათ ვარჩენ თავზე კანის ქერცლს, ანუ ქეტერს ახალი გამოსული წამლის საშვალებით. ქეტერის მოსპობის შემდეგ თმა სრულიად აღარ სცვინდება და იღებს სასიამოვნო ფერსა და სირბილეს. ავათმყოფების მიღება დილის 9—2-დე და საღამოს 4—6 საათამდე. რჩევა და დარიგება 10 შაური. მისამართი: გენერლის ქუჩა, ლორთქიფანიძის სახლი. თ.

ბებია მ. მ. კოხრეიძე
უცრის ყვავილს, უკეთებს ნემსებს, ეხმარება მშობიარეთ და აძლევს ავათმყოფთ რჩევა-დარიგებას ყოველ დროს.
ალექსანდროვის ქუჩა, სახლი თევდორაძისა, ფილიპოვის მაღაზიის პირდაპირ.

ძმათა ყორყოლაძეების მაღაზიაში
(ქუთაისი, მიხეილის ქუჩა, საკუთარი სახლი)
მიღებულია დიდძალი
საპნის გასაკეთებელი „სოდა"
აქვე იყიდება ყოველგვარი ბაკალიური საქონელი. ფასები ყველაზედ ზომიერია როგორც წვრილათ, აგრეთვე ნარდათ.

თ. მთავრიშვილის და ამხ.
წიგნისა და საკანცელარიო მაღაზიას ამა 1915/16 სასწავლო წლ. დამზადებული აქვს ყოველნაირი
ქართული და რუსული სახელმძღვანელო წიგნები,
გეოგრაფიული ატლასები და კარტები და აგრეთვე საკანცელარიო ნივთები: რვეულები, კალმები, კარანდაშები, კალმის ტარები, საწერი და ფოშტის ქაღალდი და სხვა მრავალი საჭირო საკანცელარიო ნივთები. აქვე იყიდება საყმაწვილო და სახალხო წიგნები, ყველა ახალი ქართული და რუსული ლიტერატურული ნაწარმოები და სხვ. თვ.

სადგურ ხრესილში („სერნია ვოდში") ტყიბულის რკინის გზ. შტოზე.
სამკურნალო აბანო
პ. მ. ოზოლაძის.
ვაუწყებთ პატივცემულ საზოგადოებას, რომ 1 მაისიდან გაიხსნა სეზონი. ეს წყალი როგორც გამოკვლეულია, კურნავს მრავალ სხვა და სხვა ავათმყოფობისაგან და უმეტესათ კი: ქარების (რევმატიზმის), თავის, კუჭის ტკივილისაგან, ნერვების სისუსტისაგან, ჩაყოლილი ციებისაგან (მალარიისაგან) და აგრეთვე ძალ ღონეს მატებს სუსტ ადამიანებს. წყალი მიიღება ცივი და თბილიც. ხსენებული აბანო არის სადგურიდან დაშორებული 100 საჟენით. იქვეა სუფთა ბინები. ხელმისაწვდომ ფასებში. აბანო მუდმივ მუშაობს. სანოვაგეც ყველაფერი იშოვება. მატარებელი გადის დილა და შადღეზე. თ.

[illegible] სტამბა. კოხრეიძისა — ქუთაისში

ნებადართულია სამხედრო ცენზორისაგან.